

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken

Sex and talk

Bespreking van

Estela V. Welldon (2018). *Sex now talk later*. London: Routledge. ISBN 978 17 8220 5210, 132 pp., £ 10,99

DINI HOENINK

Over de titel: *Sex now talk later*. De titel refereert mijn inziens aan het eerst handelen en daarna nadenken oftewel ageren in plaats van reflecteren. Maar wellicht ook aan de situatie beschreven in de inleiding waarbij ouders hun zoon een opblaasbare pop, een seksspeeltje, cadeau geven voor zijn veertiende verjaardag. Wilden deze ouders hun tienerzoon beschermen tegen teleurstellingen in een echte relatie en konden ze hier niet over praten, vraagt Welldon zich af. In de vignetten die Welldon beschrijft vinden veelal bizarre handelingen plaats om tot seksuele ontlading te komen zonder dat daarbij gesproken wordt. De oorsprong van deze handelingen is onbewust en blijkt bij nader onderzoek voort te komen uit ervaringen opgedaan in de vroege moeder-kindrelatie, in het pre-verbale stadium waarin er geen woorden waren.

Over de auteur: dr. Estela Welldon is al bijna zestig jaar werkzaam als psychiater en psychotherapeut in de forensische psychiatrie. Zij is de oprichtster van de International Association for Forensic Psychotherapy. Ook heeft ze verschillende eredocoraten van diverse universiteiten. Voor een volledig overzicht van haar werkzaamheden en onderscheidingen verwijst ik u naar de ach-

terkant van het hieronder besproken boekje.

In dit lezenswaardige boekje (132 pp.) doet Estela V. Welldon een appel op ons om vreemd, bizar, afwijkend seksueel gedrag met een open mind te benaderen, zonder vooroordelen en morele bezwaren. Pas dan kunnen we menselijke relaties echt begrijpen, hun onderlinge verhoudingen, en de verhouding tot onszelf en tot ons lichaam. Welldon beschrijft hoe onze allereerste relatie, die van de baby tot de moeder direct na de geboorte en in de eerste periode daarna, in de meeste gevallen een perfect emotioneel-fysieke eenheid is. De behoeftes van de baby en de beschikbaarheid van de moeder sluiten naadloos op elkaar aan. Als in die vroege fase deze moeder-kindrelatie ernstig verstoord wordt, bijvoorbeeld door verwaarlozing, agressie en/of seksueel misbruik, kan zich dat later, als de baby ouder wordt, uiten in <bizar> seksueel gedrag. Overigens gaat Welldon nog verder terug dan de periode direct na de geboorte; ook ervaringen opgedaan in de baarmoeder kunnen oorzaak zijn van latere angsten, depressies maar ook van <vreemde> manieren om tot seksuele opwindning en orgasme te komen. De eerste hoofdstukken bevatten vignetten die op het eerste gezicht goed functionerende mensen beschrijven die vaak al vanaf de vroege adolescentie een vreselijk <geheim> met zich meedragen; vreselijk omdat zij bang zijn alles kwijt te raken als hun geheim uitkomt. Zij kunnen alleen seksuele opwindning ervaren door handelingen die over het algemeen als afwijkend en pervers worden beschouwd.

Een jonge, goed uitziende, pasgetrouwde man komt bij Welldon voor behandeling. Hij voelt zich gedwongen door zijn vrouw die bedreigd heeft bij hem weg te gaan als hij geen hulp zoekt. Beschaamd en verward vertelt deze man dat hij gebukt gaat onder een dwang om elke week een bepaalde handeling te verrichten. Op die manier bereikt hij niet alleen een groot orgasme, maar ook een enorm gevoel van innerlijke vrede en veiligheid.

Zijn dwanghandeling bestaat eruit dat hij één keer per week naar de zolder van zijn huis gaat om daar een ingewikkeld rubberen pak, dat zijn hele lichaam inclusief zijn hoofd bedekt, aan te trekken; hij kan dan bijna niets meer voelen en dreigt te stikken; op dat moment krijgt hij een orgasme. Hoewel Welldon het wel wat eng vindt wat ze hoort, overwint haar nieuwsgierigheid het en gaat ze in een seksshop op zoek naar een dergelijk pak. Tot haar verbijstering gaat het niet om een soort duikersoutfit, maar bestaan er pakken zo dun als een tweede huid. Hierdoor begreep ze dat haar verder zo succesvol in het leven staande patiënt een extra huid nodig had om zich te beschermen tegen alle mogelijke pijn en om zijn enorme angst en woede te kunnen containen. Een aantal sessies later vertelt deze patiënt dat hij enorm opgewonden raakte toen hij op tv een documentaire over een escapist zag die met behulp van een doos een 'houdini'-achtige verdwijntruc deed. Op zoek naar de symbolische betekenis hiervan suggereert Welldon, mede op basis van haar eigen ervaring in haar analyse, haar patiënt dat dit mogelijk te maken heeft met zijn geboorte-ervaring. De moeder van betreffende patiënt vertelt hem desgevraagd dat hij drie maanden te vroeg

geboren is en vervolgens meer dood dan levend zes maanden in de couveuse heeft gelegen. De couveuse was zijn beschermende doos, zijn tweede huid die hem veiligheid en de kans te overleven bood. Hoewel hij dit niet bewust zo bedacht had, beleefde hij het wel als zijn enig mogelijke overlevingsstrategie.

Aan het eind van het eerste hoofdstuk legt Welldon beknopt basisconcepten van de psychoanalytische theorie uit; hoe onbewuste driften die niet bevredigd worden kunnen leiden tot spanning en frustratie, op hun beurt weer leidend tot woede en geweld. In de vignetten die zij beschrijft wordt als het ware een deel van het zelf weggehouden van de eigen persoon en van anderen; dit deel wordt op die manier afgesplitst. Vaak riskeren mensen openbare vernederingen, spot en zelfs gevangenisstraf door onbewust onder invloed van een tiranniek superego situaties te ensceneren die hun geheim openbaren, waarbij naast de opwindende die met zich meebrengt ook opluchting volgt als ze ontmaskerd worden. Op deze wijze en door haar heldere taalgebruik, waarbij ze veel put uit eigen ervaringen, is dit boekje ook zeer toegankelijk voor anders opgeleiden.

Geleidelijk gaat Welldon over van vignetten waar we ons nog iets bij kunnen voorstellen naar vignetten waarvan we ons het liefst in afgrijzen afwenden en waarbij we ons voorstellingsvermogen onmiddellijk proberen in te dammen. Dit betreft voorbeelden van incest, verkrachting en moord, vaak op de meest gruwelijke wijze uitgevoerd. Zij beschrijft situaties waarin er geen empathie meer met de ander is; de ander is tot een object geworden, een fetisj. Welldon vraagt ons hier open voor te blijven staan en te proberen te begrijpen welke trauma's uit-

eindelijk geleid hebben tot deze gruwelacten. Ze schetst hoe niet alleen penisnijd van vrouwen ten opzichte van mannen, maar vooral ook de afgunst bij mannen op het kunnen baren en voeden van vrouwen, tot gewelddadige acties kunnen leiden. Welldon refereert hier aan de theorie van Melanie Klein waarbij de jonge baby in de paranoid-schizoïde positie een absolute splitsing ervaart tussen de goede en de kwade borst. Pas in de depressieve positie die hierop volgt kan de baby de positieve en negatieve aspecten van de borst integreren en daarmee ook een onderscheid maken tussen moeder en hemzelf als aparte personen. Welldon betoogt dat mensen die gedreven worden door bizarre en extreme behoeftes de depressieve positie nooit bereiken hebben en voortdurend gekweld worden door een onverzadigbare behoefte die zich uit in het vaak op zeer gewelddadige wijze wraak willen nemen.

In de laatste hoofdstukken behandelt Welldon een aantal boeken, films en opera's. Bij de boeken vraagt ze zich af wat een boek tot een pornografisch boek maakt en concludeert dat het de interactie tussen voorstellingsvermogen en fysieke reactie is die een vertelling tot pornografie maakt; in gewone woorden: je raakt er opgewonden van als je het leest. Dit is wel tijdgebonden. Wat bijvoorbeeld vijftig jaar geleden in een film beschouwd werd als een pornografische scène wordt nu hoogstens uitdagend genoemd. Overigens zijn het in films meestal de jonge mooie vrouwen die als object van pornografische handeling worden vertoond. Dumas (*The lady of the camelias*) laat zijn hoofdpersoon (een vrouw) zeggen: *Our lives are no longer our own. We are not human beings, but things.*

Films kunnen een belangrijke rol spelen in het onder de aandacht brengen en begrip

kwaken voor seksuele perversies zoals pedofilie. In de film *Happiness* (1998) is er een psychiater, een sympathieke en aimabele figuur die glashelder vertelt over hoe hij zijn pedofiele verlangens niet kan weerstaan en over het enorme plezier dat hij eraan beleeft. Welldon roemt de film vanwege de authentieke en educatieve waarde. Overigens is ook in de forensische psychiatrie in Nederland bekend dat mannen die pedofiele delicten begaan hebben ernstig gebukt kunnen gaan onder schuld- en schaamtegevoelens over het niet kunnen weerstaan van hun driften en die op eigen verzoek libidoremmers slikken ondanks alle nare bijwerkingen van deze medicijnen. Zo was er laatst een praatprogramma op de televisie waarbij een onderzoeksjournalist geroemd werd om zijn onorthodoxe manier van mensen tot bekentenissen dwingen. Ter illustratie werd er een filmpje vertoond waarin hij een man, verdacht van pedofiele handelingen, interviewde op een zeer intrusieve wijze: zeg het dan dat je het lekker vindt, zeg dan dat je aan kinderen wil zitten, dat je het gedaan hebt en het lekker vond, dat je een vieze smerige pedofiel bent enzovoort, enzovoort. De geïnterviewde (onherkenbaar in beeld) sloeg zijn handen voor zijn gezicht, bekende en huilde. Mij imponeerden de wanhoop en schaamte van deze man, waarbij er natuurlijk geen discussie is over het strafbaar zijn van pedofilie. Het publiek roemde de onderzoeksjournalist die deze man toch maar mooi tot een bekentenis had gedwongen.

Welldon vraagt ons dringend om onze vooroordelen, al onze morele en ethische overtuigingen opzij te zetten, en open en nieuwsgierig te zijn bij onze zoektocht naar verborgen betekenissen, die we niet zullen vinden als we niet tot die open blik bereid zijn. Psychodynamisch geschoolde psycho-

therapeuten werkzaam in de forensische psychiatrie zullen veel herkennen in dit boekje en net als ik wellicht missen dat Welldon niet verder ingaat op behandelstrategieën bij deze doelgroep. Echter, haar dwingend pleidooi om vooral onbevooroordeeld te luisteren ook naar de meest bizarre, perverse fantasieën en handelingen, waarbij we mogelijk fysieke walging en afkeer voelen, is mij uit het hart gegrepen. Ten slotte nog enige opmerkingen over de verspreid door het boekje staande schokkende en provocerende illustraties. Schokkend en provocerend omdat het indringende niets verhullende voorstellingen zijn waarbij het mijns inziens niet gaat om de buitenkant maar om het eigenlijke wezen, om wat zich onder de oppervlakte, in het onbewuste, het driftmatige, in mensen afspeelt. Het zijn afbeeldingen van tekeningen van Robert Cinalli. Voorstellingen die veelal een toeschouwer, een voyeur laten zien die getuige is van de <oerscène> (waarneming van geslachtsgemeenschap tussen de ouders). Cinalli werd in 1948 geboren in Argentinië en was al jong gefascineerd door afbeeldingen van het menselijk lichaam, met een voorliefde voor vrouwen met weelderige vormen. Hij studeerde psychologie, maar bekwaamde zich ook verder in tekenen en schilderen aan verschillende kunst-academies. Als hij in Londen wordt uitgenodigd om te exposeren ontmoet hij Anna Freud en maakt een pentekening van haar. Later maakt hij plafond- en muurschilderingen. Hij exposeert over de hele wereld en zijn werken doen denken aan Romeinse beeldhouwwerken en mythologische voorstellingen van hybride wezens. Hij zet zich actief in voor de LHBT-beweging (lesbisch, homo, biseksueel, transgender). Welldon vermeldt in haar boek dat Cinalli een chemokuur onderging toen hij deze tekeningen

maakte. Zelf zegt hij: *They [de tekeningen] are personal and intimate; reflections of my Eros and Thanatos.*

De dromenman slaat weer toe

Bespreking van

Marc Hebbrecht, Annelies van Hees, Minke de Jong & Rolien van Mechelen (2017). *Dromen duiden — Een nieuwe benadering*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant. ISBN 978 90 441 3505 3, 239 pp., € 34,39
Sigmund Freud (2017). *De droomduiding*. Met voorwoorden van Arnon Grunberg, Marc Hebbrecht & Annemarie de Wit. Amsterdam: Boom. ISBN 978 90 244 094 19, 768 pp., € 27,95

FRANS SCHALKWIJK

Twee Nederlandstalige dromenboeken kwamen er in 2017 uit. Uitgeverij Boom bracht opnieuw Freuds *De droomduiding* uit in de vertaling van Wilfred Oranje. In een nieuw inleidend voorwoord noemt Marc Hebbrecht *De Droomduiding* een revolutionair werk, een merkteken in de geschiedenis van het westerse denken en nog steeds een basiswerk in de psychoanalytische opleiding. Freud ontwikkelde zijn visie in een tijd waarin er veel empirisch-wetenschappelijke belangstelling was voor dromen en voegde aan de toentertijd gebruikelijke symboolduidingen van de manifeste inhoud toe dat dromen ook een latente betekenis hebben die door de droomarbeid verborgen is. Het ontrafelen van de mogelijke verborgen betekenissen in de droom was lange tijd de dominante methode, zoals te zien in de aanbeveling de droom op te